

Література:

1. Закон України «Про освіту»: За станом на 05.09. 2017 р. / Верховна Рада України. офіц. вид. К.: Парлам. вид-во, 2017. 40 с. (Сер. «Закони України»).
2. Закон України «Про фахову передвищу освіту» №2745-19. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>.
3. Дороніна Т. О. Сучасні підходи до визнання сутності та структури освітнього середовища. *Педагогіка вищої та середньої школи*. зб.наук.праць. Вип. 40. Кривий Ріг : Друкарня Романа Козлова, 2014. С. 179–186.
4. Кух А.М., Кух О.М. Сучасна дидактика і освітнє середовище. *Зб. наук. праць КПДПУ. Серія педагогічна*. 2003. Вип. 9. С. 106–108.
5. Кремень В. Г. Система освіти в Україні: сучасні тенденції і перспективи. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. Польсько-український, Українсько-польський щорічник К.: Ченстохова, 2000. № 2. С. 16–17.
6. Макар Л. М. Сутність освітнього середовища в педагогічному процесі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30 (83). С. 229–236.
7. Сайтарли І.А. Культура міжособистісних стосунків : Навч. посібн. К : Академвидав. 240 с.
8. Сисоєва С. О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу : монографія. Хмельницький : ХГПА, 2008. 324 с.

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ДІТЕЙ В КОНТЕКСТІ ЇХ
БЕЗПЕРЕРВНОГО РОЗВИТКУ**

Ольга Рейпольська

*доктор педагогічних наук, доцент
завідувач лабораторії дошкільної освіти та виховання,
керівник Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти
Інститут проблем виховання НАПН України*

Необхідність забезпечення якості дошкільної освіти обумовлено зростанням свідомості освітян, об'єктивною необхідністю оптимізації життя дитини відповідно до демократичних засад українського суспільства, оновленої нормативно-правової бази, що регламентує діяльність сучасних закладів дошкільної освіти різних типів і форм власності, а саме: Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку, державному стандарті дошкільної освіти – Базовому компоненті дошкільної освіти. У цих документах актуалізуються питання щодо організації та забезпечення освітньо-виховних процесів в закладах дошкільної освіти, які б стали підґрунтям для постійного поліпшення якості освіти дітей раннього та дошкільного віку.

Державною службою якості освіти України спільно з Асоціацією працівників дошкільної освіти розроблено поради для директора закладу дошкільної освіти «Як створити та розбудувати внутрішню систему забезпечення якості освіти» [4]. Зміст поради містить рекомендації

Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, ресурсне забезпечення, дидактичні та виховні аспекти

щодо створення у ЗДО власної неформальної внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Перш ніж починати роботу педагогічного колективу закладу дошкільної освіти над створенням внутрішньої системи якості освіти, необхідно усвідомити, з якою метою створюємо внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності і якості освіти закладу. Наступне, на що варто звернути увагу це періодичність, з якою відбуватиметься самооцінювання освітньої діяльності, кого саме будемо залучати до його проведення.

Другий важливий момент, це забезпечення моніторингу якості освітньої діяльності ЗДО (необхідно визначитися із методами, їх релевантністю), обов'язковому врахуванню результатів самооцінювання для корегування стратегічного та поточного планування діяльності ЗДО. При цьому, важливо усвідомлювати, що якість освіти не може з'явитися раптово, тож керівнику та педагогічному колективу закладу необхідно планувати її досягнення, наскрізним кроком на всіх етапах побудови внутрішньої системи якості буде саме планування. Саме планування, є довгостроковим напрямом діяльності закладу дошкільної освіти. З метою створення дієвої внутрішньої системи забезпечення якості освіти, необхідно визначити, яких цілей прагне заклад, до яких змін це приведе у майбутньому (стратегія ЗДО).

Отже, стратегія закладу дошкільної освіти – це наміри та його спрямованість, які визначаються інтересами учасників освітнього процесу щодо якості освітніх послуг і реалізації інших їхніх прав, а також засадами державної політики щодо якості освіти [4].

Цілком зрозуміло, що кожен заклад дошкільної освіти пройде свій шлях створення внутрішньої системи оцінки якості – кожен має свої особливості: тип, форму власності, умови діяльності, фінансування, місцезнаходження тощо.

Державна служба якості освіти України пропонує чотири напрями, які будуть основою і для створення внутрішньої системи закладу, і для самооцінювання освітньої діяльності та управлінських процесів: 1) освітнє середовище; 2) здобувачі дошкільної освіти. Забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку, набуття нею життєвого соціального досвіду; 3) фахова діяльність педагогічних працівників закладу освіти; 4) управлінські процеси. Так само як і модель створення внутрішньої системи якості освіти у кожного ЗДО може бути своя, так і алгоритм дій у кожного керівника буде власний. Спробуємо розібратися з чого почати.

По-перше, необхідно планувати, а для цього необхідно визначити стратегію, а задля цього маємо: визначити ресурси, компоненти та механізми внутрішньої системи; провести самооцінку освітнього процесу та управлінської діяльності; проаналізувати отримані результати; визначити переваги та недоліки (слабкі сторони) ЗДО; обговорити їх з педагогічним колективом; прийняти та ухвалити управлінські рішення щодо усунення недоліків та упровадження нового (кращого) досвіду; навчити колектив.

По-друге, необхідно пам'ятати про етапи роботи над внутрішньою системою якості освіти, рекомендовану Державною службою якості освіти

Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, ресурсне забезпечення, дидактичні та виховні аспекти

України, а саме: 1) визначення компонентів внутрішньої системи; 2) забезпечення функціонування компонентів внутрішньої системи; 3) проведення самооцінювання освітніх і управлінських процесів ЗДО для їх подальшого вдосконалення.

По-третє, політика забезпечення якості освіти ЗДО має ґрунтуватися на таких ціннісних орієнтирах: партнерство та професійна взаємодія; недискримінація, запобігання та протидія булінгу; дотримання академічної доброчесності під час провадження освітньої діяльності; прозорість діяльності ЗДО; сприяння безперервному професійному зростанню педагогічних працівників; забезпечення їх академічної свободи.

По-четверте, основні напрями, які будуть основою і для створення внутрішньої системи закладу, і для самооцінювання освітньої діяльності та управлінських процесів про які, згадували раніше, схарактеризуємо їх детальніше. Лабораторією дошкільної освіти і виховання Інститут проблем виховання НАПН України протягом 2019–2021 рр. було проведено прикладне наукове дослідження «Проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти для індивідуального розвитку старшого дошкільника». Науковцями лабораторії було: розроблено *технології проектування освітнього середовища для індивідуального розвитку старшого дошкільника* (технології розвитку старшого дошкільника у природному, предметно-ігровому, соціально-комунікативному та інклюзивному освітньому середовищі), у основу яких покладено *особистісно орієнтований* (з боку педагога проводиться організація й керування діяльністю виховання на основі переорієнтації усього освітньо-виховного процесу на визначення самими дітьми постановки і розв'язання конкретних завдань і подальше створення атмосфери взаємодії та співпраці як між педагогом і дитиною, так і між самими дітьми, що мають сформуватися в колективний суб'єкт навчання й виховання. Виховання за умов вільного вибору дитиною способів і засобів освітнього процесу передбачається її активізація, готовність до ігрової, соціально-комунікативної, предметно-перетворювальної та навчальної діяльності на засадах довірливих і партнерських стосунків з педагогом), *організаційний* (з метою поліпшення функціонування освітнього середовища ЗДО, що передбачало: орієнтацію на соціальне замовлення сім'ї, швидке реагування на їхні теперішні та майбутні потреби на рівні їх повного задоволення; встановлення лідерства керівництва через забезпечення єдності цілей та спрямованості функціонування освітнього середовища – створювали й підтримували внутрішній психологічний мікроклімат, в якому педагоги були повністю залучені до досягнення поставлених завдань якісного перетворення освітнього середовища розвитку дитини; побудову дієвої системи відбору фактів, інформації та проведення їх аналізу на всіх напрямках діяльності освітнього середовища) та *творчий* підходи (полягає в поєднанні інноваційного пошуку та прагматичної постановки завдань розвитку дитини. Педагогічне мислення вихователя спрямовували на формування загальноосвітніх, культурних і соціально значущих рис і здібностей дітей); уперше розроблено *структурно-функціональну модель проектування освітнього середовища як фактору розвитку старшого дошкільника* – вона містить ряд компонентів: цільовий, типологічний, методологічний,

Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, ресурсне забезпечення, дидактичні та виховні аспекти

концептуальний, компонент суб'єктів створення освітнього середовища, компонент педагогічних умов, змістово-процесуально-методичний, критеріально-діагностувальний, результативний. Обґрунтовано сукупність педагогічних умов, визначено особливості освітніх середовищ різних типів.

У дослідженні встановлено, що посиленню суб'єктності старшого дошкільника в його особистісному розвитку сприяє *педагогічний супровід діяльності і спілкування дошкільників в освітньому середовищі* на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і дитини. Педагогічний супровід діяльності і спілкування старших дошкільників – це багатоконпонентний конструкт, цілісне, структурно складне утворення, у якому відображені визначальні для будь-якого виду його діяльності, компоненти та їхні зв'язки. Передбачено, що ефективність розвитку старшого дошкільника в освітньому середовищі в контексті різних видів діяльності забезпечується шляхом реалізації універсальної моделі з урахуванням особливих для кожного структурного компонента діяльності методик. Їх реалізація спрямована на наповнення значущим для розвитку особистості старшого дошкільника змістом мотиваційного, цільового, когнітивного (змістового), процесуально-операційного, емоційного, вольового, контрольо-оцінного та результативного компонентів.

Удосконалено *педагогічні умови створення освітнього середовища* як фактору розвитку старшого дошкільника. Доведено, що провідною умовою є акмеготовність педагога до проєктування освітнього середовища. Така готовність прямо залежить від підготовки педагогів до здійснення цієї діяльності і передбачає формування у педагога професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей з метою застосування їх у процесі створення освітнього середовища для розвитку особистості школяра. Педагогу в його прагненні до професіоналізму притаманні такі характеристики, як активність, здатність до самодетермінації, саморозвитку, саморегуляції, самоствердження і самовдосконалення.

Обґрунтовано як педагогічну умову *цілеспрямовану організацію просторово-предметного поля освітнього середовища для розвитку старшого дошкільника*, змістовне наповнення якого залежить від його цільової спрямованості, типологічної характеристики освітнього середовища, діяльнісного фактору, вікових та гендерних особливостей дошкільників, їхніх потреб та уподобань. Установлено, що суттєвою педагогічною умовою створення освітнього середовища є його *діяльнісно-комунікативне наповнення*. Доведено, що в освітньому середовищі доцільно залучати старших дошкільників до різних видів діяльності (пізнавальна, ігрова, соціально-комунікативна, предметно-перетворювальна, художньо-естетична, фізкультурно-оздоровча, екологічна, проєктна та інші). Кожна з них є пріоритетною на певному етапі онтогенетичного розвитку дитини та специфічно впливає на її розвиток.

Педагогічно доцільною умовою створення освітнього середовища визнано також *встановлення ЗДО педагогічного партнерства з батьками*. Педагогічне партнерство розглядається як окрема форма соціальної взаємодії закладу освіти з родиною та розгортається на засадах визначальної ролі навчального закладу в реалізації його особистісно-розвивальних функцій.

Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, ресурсне забезпечення, дидактичні та виховні аспекти

Удосконалено *діагностичний інструментарій* щодо вивчення типів індивідуального розвитку старшого дошкільника в освітньому середовищі комплексну методику діагностування стану організації розвивального середовища в ЗДО, готовності вихователів до проектування середовища для індивідуального розвитку старшого дошкільника, оцінки рівнів індивідуального розвитку дітей старшого дошкільного віку в природному, предметно-ігровому та соціально-комунікативному середовищі; *обґрунтовано* необхідність комплексної оцінки стану організації середовища для індивідуального розвитку старшого дошкільника в умовах ЗДО. За результатами дослідження підготовлено навчально-методичний посібник «Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування» [3] та методичні рекомендації «Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти» [5], які будуть у нагоді працівникам дошкільної галузі: викладачам для забезпечення фахової підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Дошкільна освіта»; керівникам, методистам та вихователям закладів дошкільної освіти – дозволить оптимізувати процес проектування освітнього середовища для розвитку дитини.

Друга складова – здобувачі дошкільної освіти, передбачає забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку, набуття нею життєвого соціального досвіду. Нагадаємо, що система забезпечення якості у сфері дошкільної освіти формується відповідно до Закону України «Про освіту» з урахуванням особливостей, визначених цим Законом, та охоплює систему внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти, а також інструменти, процедури, заходи підвищення якості освіти (стандартизацію, ліцензування, громадську акредитацію, інституційний аудит, моніторинг якості освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти, атестацію та сертифікацію педагогічних працівників, громадський нагляд (контроль)) [2]. .

Орієнтиром якості результатів дошкільної освіти України є Базовий компонент дошкільної освіти як її державний стандарт [1]. Всі заклади дошкільної освіти (як державної так й приватної форми власності) мають дотримуватися вимог до рівня розвитку та вихованості дитини дошкільного віку, визначених цим стандартом. З метою подальшого запровадження системи моніторингу та оцінки дошкільної освіти, у січні 2022 року лабораторією дошкільної освіти і виховання Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти розпочато фундаментальне дослідження «Теоретичні та методичні засади забезпечення якості освіти дітей раннього та дошкільного віку в контексті їх безперервного розвитку», виконання якого сприятиме розробленню нормативно-правових і науково-методичних засад та формування порядку інституційного аудиту закладів дошкільної освіти, зокрема, вдосконалення критеріїв та індикаторів оцінювання якості роботи груп раннього та дошкільного віку, роботи закладу дошкільної освіти в цілому.

З огляду на те, що чинний зміст Базового компонента дошкільної освіти орієнтований на оцінку остаточного результату дошкільної освіти – відстеження динаміки особистісних досягнень старших дошкільників – є невідкладна потреба в розробленні нормативно-правових і науково-

Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, ресурсне забезпечення, дидактичні та виховні аспекти

методичних засад моніторингу якості роботи груп раннього та дошкільного віку (молодший і середній дошкільний вік).

Третя складова – фахова діяльність педагогічних працівників закладу освіти. Нова генерація педагогів дошкільної освіти має бути готовою до побудови освітнього простору в закладі дошкільної освіти, суголосного з цінностями гуманістичної філософії, психології та педагогіки. Це передбачає не лише сформованість гуманістичних цінностей у майбутніх педагогів, їхньої особистісної зрілості, широкого світогляду, високого рівня освіченості, а й практичну вмільість створювати відповідне освітнє середовище, будувати взаємини з вихованцями на засадах партнерства, здатність до розуміння себе та іншого, конкретної ситуації буття.

Сучасна дошкільна освіта вимагає розвинених рефлексивних умінь вихователя, які мають бути сформовані вже на етапі навчання в закладах вищої освіти та проявлятися у врахуванні вікових та індивідуальних особливостей розвитку дітей, організаційних і змістових характеристиках освітнього процесу в різних групах закладу дошкільної освіти.

Четверта складова – управлінські процеси. Заклади дошкільної освіти зацікавлені у співпраці з громадськими організаціями, науковими установами згідно з політикою прозорості та інформаційної відкритості.

Таким чином, забезпечення якості дошкільної освіти – важливий чинник розвитку української освіти в цілому, який дозволить реалізувати її нові цінності, забезпечить гуманістичну спрямованість, створює передумови для розгортання творчих можливостей педагогічного колективу закладу дошкільної освіти. Дослідження триває, у подальших публікаціях буде висвітлено методичні засади створення системи забезпечення якості освіти в ЗДО.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт) нова редакція. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОРМ-ВІСІМ В.Б., 2020. 44 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/12ta1d3vfwTtFhITpMTCJ-NO3SISU47Gd/view>
3. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування : навч.-метод. посібник / О. Рейпольська, І. Гудим, Л. Зайцева, І. Луценко, В. Луценко, Г. Цветкова; за ред. О. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 222 с.
4. Порадник для директора закладу дошкільної освіти «Як створити та розбудувати внутрішню систему забезпечення якості освіти». URL: https://ezavdnz.mcfrr.ua/book?bid=38817&utm_source=sqe.gov.ua&utm_medium=refer&utm_campaign=e-poradnyk_dsyao&utm_term=news
5. Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти : методичні рекомендації / О. Рейпольська, І. Гудим, І. Луценко, В. Луценко, Г. Цветкова; за заг. ред. О. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 178 с.